

Tuloerot ja työllisyysmallit Euroopassa ennen vaikeaa taantumaa ja sen jälkeen

Johdanto

Tuloerot herättävät yhä enemmän huolta kaikkialla maailmassa. Empiirisen näytön mukaan tuloerot ovat kasvaneet viimeksi kuluneiden 30 vuoden aikana monissa kehittyneissä talouksissa (tämän suuntauksen laajuus ja aikaväli vaihtelevat huomattavasti). Vuosina 2008–2009 alkanut vaikea taantuma lisäsi tätä huolta, mikä johtui talouskriisin vaikutuksesta tuloeroihin sekä myös yleisestä käsityksestä, että tuloerojen kasvu on saattanut olla yksi kriisin käynnistänyt ja sitä pitkittänyt tekijä.

Vaikka tuloerojen suuntauksista EU:n jäsenvaltioissa on paljon tutkimusta, yllättävän harvoissa tutkimuksissa asiaa käsitellään koko EU:n laajuisesti. Tällä raportilla on kaksi päätavoitetta: tarjota vertaileva analyysi tuloerojen suuntauksista jäsenvaltioissa vaikean taantumun aikana (aikaisemmista kansainvälisistä tutkimuksista saadun kuvan ajantasaistaminen) ja käsitellä koko EU:n kattavia tuloerojen suuntauksia ja kehityskulkuja – myös taloudellisen lähentymisen ja eriytymisen vaikutuksia ennen kriisiä ja sen jälkeen. Tämän raportin analyysi perustuu suurimmaksi osaksi Euroopan unionin tulo- ja elinolosuhteiden (EU-SILC) vuosilta 2005–2014, ja tulotiedot liittyvät vuosiin 2004–2013.

Taustaa

Tietoja tuloerojen kehityksestä EU:ssa kokonaisuutena on yllättävän vähän, vaikka kiinnostus tätä ilmiötä kohtaan lisääntyy ja EU:n taloudellinen yhdentymisen tiivistyy. Monissa EU:n toimintapoliittisissa asiakirjoissa oletetaan implisiittisesti, että taloudellinen yhdentymisen johtaa tuloerojen ja palkkojen jonkinasteiseen lähentymiseen ja sen myötä EU:n laajuiseen erojen vähenemiseen (ainakin maiden välillä). Vaikean taantumun epäsuorat vaikutukset EU:n eri jäsenvaltioissa osoittavat kuitenkin, että taloudellista yhdentymistä ei seuraa automaattisesti lähentymisen: tuloerojen suuntauksia on seurattava myös EU:n tasolla. Hyvät EU-tason tilastot tuloerojen

suuntauksista voisivat auttaa ymmärtämään paremmin EU:n yhdentymisen laajempia vaikutuksia ja parantaa nykyisten erojen pienentämiseen tähtävien toimintalinjojen yhteensovittamista. Tällaisia toimintalinjoja ovat muun muassa EU:n aluepolitiikka, jossa keskitytään maiden välisiin eroihin, sekä EU:n ja kansallinen sosiaalipolitiikka, joka kohdistuu maiden sisäisiin eroihin.

Keskeiset havainnot

Tuloerot koko EU:ssa Ennen vuotta 2008 eri tulolähteisiin liittyvät tuloerot olivat vähentyneet EU:n tasolla huomattavasti maiden välisen tuloerojen lähentymisprosessin ansiosta (maiden sisällä erot puolestaan pysyivät melko vakaina). Vuoden 2008 jälkeen tuloerot kasvoivat EU:n tasolla kahdesta syystä: ensinnäkin tuloerojen lähentyminen pysähtyi, mikä vaikutti yleisesti ottaen kielteisemmin joihinkin syrjäisempiin maihin kuin EU:n keskisiin jäsenvaltioihin, ja toiseksi maiden sisäiset tuloerot kasvoivat useimmissa tulolähteissä.

Lähentyminen kotitalouksien käytettävissä olevissa tuloissa: Yksityiskohtainen analyysi kotitalouksien käytettävissä olevista tuloista osoittaa, että ennen vuotta 2008 tapahtunut tuloerojen lähentyminen johtui pääosin siitä, että Itä-Euroopan maissa kurottiin eroa umpeen ja monissa korkean tulotason maissa, kuten Manner-Euroopan maissa (Alankomaat, Belgia, Itävalta, Luxemburg, Ranska ja Saksa) ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa, suhteellinen tulotaso pysyi samana tai laski. Lähentymisprosessin keskeytymiseen vuoden 2008 jälkeen liittyi huomattava suhteellisen tulotason lasku kriisin alkuvuosina joissakin EU:n reunavaltioissa (pääosin Baltian maissa, joissakin Välimeren alueen jäsenvaltioissa ja Irlannissa), kun taas keskisen Euroopan maat selvisivät paremmin. Vuoden 2011 jälkeen reunavaltioiden ryhmässä tiet alkoivat erkaantua, kun Baltian maissa ja muissa Itä-Euroopan maissa elpyminen oli nopeaa, mutta Välimeren alueen jäsenvaltioissa tulotaso laski.

Erot kotitalouksien käytettävissä olevissa tuloissa eri maissa: Erot kotitalouksien käytettävissä olevissa tuloissa kasvoivat koko jakson ajan kahdessa kolmasosassa jäsenvaltioista. Tämä suuntaus oli jatkoa monissa eri kansainvälisissä tutkimuksissa havaitulle erojen yleiselle kasvulle. Tämä johtuu kuitenkin lähinnä vuoden 2008 jälkeen tapahtuneesta erojen kasvusta, joka puolestaan aiheutui taantuman aikaisesta työttömyyden kasvusta monissa maissa. Havainto, jonka mukaan työttömyys on ollut kasvavien tuloerojen suurin aiheuttaja vaikean taantuman aikana, täydentää aikaisempia tutkimuksia, joissa palkkaerojen kasvu esitetään suurimmaksi erojen kasvamisen syyksi kriisiä edeltävinä vuosikymmeninä.

Kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen erojen vastasyklisyys: Työttömyyden keskeinen asema ja sen vaikutus työtuloihin selittävät suurelta osin, miksi erot kotitalouksien käytettävissä olevissa tuloissa ovat viime vuosina kehittyneet vastasyklisesti. Ennen kriisiä erot vähenivät yli puolessa jäsenvaltioista – pääosin EU:n reunavaltioissa, joissa tapahtui taloudellista kiinnikuromista. Kriisin alusta alkaen erot kotitalouksien käytettävissä olevissa tuloissa kasvoivat kahdessa kolmasosassa maista, etupäässä tietyissä reunavaltioissa, joihin kriisi iski ankarimmin, mutta myös joissakin keskisissä jäsenvaltioissa (Saksassa) ja joissakin perinteisesti tasa-arvoisissa maissa (Tanskassa ja Ruotsissa).

Vaikutuksen lieventäminen: Eroja voidaan osoitetusti vähentää kahdella tavalla. Ensinnäkin hyvinvointivaltioon kuuluvasta uudelleenjaosta tuli tuloerojen vähentämisessä entistäkin tärkeämpää tänä kriisiaikana, erityisesti EU:n reunavaltioissa, joihin kriisi iski ankarimmin. Hyvinvointivaltion avulla pystyttiin suurelta osin

lieventämään markkinatuloerojen kasvamista. Toiseksi perheiden resurssien yhdistäminen vähensi eroja yksittäisten henkilöiden työtulojen osalta, vaikka sen vaikutus heikkenikin kriisin edetessä. Tämä johtuu sekä työtulottomien kotitalouksien määrän kasvusta että – vähemmässä määrin – kotitalouksien koon jatkuvasta pienenemisestä.

Reaalitulotason kehitys: Reaalitulotasoa koskevat tiedot paljastavat vieläkin selkeämmän seurauksen vaikeasta taantumasta: reaalitulotasoa joko laskettiin tai sen kasvuvauhti hidastui. Tämä korjaustoimenpide oli yleensä suurempi EU:n reunavaltioissa (Välimeren alueella ja joissakin Itä-Euroopan maissa pitkittyneesti ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Irlannissa ja Baltian maissa rahoituskriisin alkuvaiheessa) ja erityisesti tulojakauman alaosassa, mutta sitä tapahtui vaatimattomammassa mittakaavassa myös Manner-Euroopan maissa ja Pohjoismaissa. Tulotason heikkeneminen tulojakauman tietyissä osissa kriisin alusta lähtien on pienentänyt useimpien maiden keskiluokan kokoa. Tämä on huomattavaa tietyissä reunavaltioissa Itä-Euroopassa ja Välimeren alueella sekä Tanskan, Saksan ja Ruotsin kaltaisissa maissa, joissa keskiluokka alkoi kutistua jo ennen kriisin alkamista.

Tarvitaan entistä monipuolisempia mittareita:

Reaalitulotason paljastamaa kriisin vaikutusta ei aina havaita suhteellisten tuloerojen indekseillä tai muilla indikaattoreilla, kuten bkt:llä asukasta kohti. Tämän vuoksi on otettava käyttöön monipuolisempia indikaattoreita, joilla voidaan arvioida Euroopan yhteiskuntien hyvinvointia ja taloudellista vaurautta ja siten tehdä asianmukainen arvio vaikeaan taantumaaan liittyvästä elintason laskusta.

Lisätietoja

Raportti "Income inequalities and employment patterns in Europe before and after the Great Recession" on saatavissa osoitteessa www.eurofound.europa.eu/publications

Lisätietoja antaa tutkija Carlos Vacas-Soriano, sähköposti: cva@eurofound.europa.eu